

Past na učitele aneb nenechte se zaklít

JARMILA KUBÁŇKOVÁ

Opakuje se to několikrát do roka. Na Linku pro rodinu a školu 116 000 se obrátí učitel, který se od svého žáka dozvěděl závažné informace. Ovšem s tou podmínkou, že je nikomu neprozradí. A učitel v dobré víře slíbil, že to zůstane jen mezi ním a žákem. A posléze řeší, jak z toho ven – pokud má svému žákovi pomoci (event. nedostat sám sebe, resp. celou školu do potíží), musí tyto informace sdílet. Jenže to přece ztratí žakovu důvěru... Jak z toho ven?

Ačkoliv je tato „past na učitele“¹ známá mnoho let a spousta učitelů se už do ní tzv. chytlo a své zkušenosti sdílelo, každý rok se soudě podle našich hovorů nechají chytit další pedagogové. A to navzdory zákonným mantinelům, které jako občané, resp. pedagogové mají dodržovat:

1. *neoznámení a nepřekážení trestného činu* (§ 367 a § 368 Zákon č. 40/2009 Sb., tj. trestní zákoník) – pro naše účely je podstatné, že např. zneužití dítěte k výrobě pornografie podléhá oběma paragrafům, zatímco např. znásilnění je nutné přezkazít, ale nikoliv (ex post) oznámit. A co je též podstatné – ani učitelé, ani psychologové nejsou těchto povinností zproštěni.

2. *povinnost chránit a respektovat práva dítěte, jeho bezpečí a zdraví* (§ 22b, Zákon č. 561/2004 Sb., tj. školský zákon)

Plně rozumím tomu, že v moři administrativy, hygienických opatření, ŠVP ad. se tento paragraf definující povinnosti pedagoga lehce ztrácí ze zřetele. Některé školy tuto povinnost zužují pouze na prostor školy. Pokud je to i případ vaší školy, důkladně to prosím prodiskutujte se specialistou na školské právo, protože naše zkušenosti v této oblasti nejsou jednoznačné.

Z našeho pohledu vypadá ideální scénář rozhovoru se žákem přibližně takto:

I. Přichází žák s tím, že se chce svěřit, ale jen za podmínky, že to učitel nikomu neřekne.

II. Učitel ocení projevenou důvěru žáka.

Toto je podle našich zkušeností klíčová část jednání, protože zde se hraje o důvěru, která se dlouho buduje, velmi rychle ji lze ztratit a znovuobnovuje se velmi těžce (a podotýkám, že nejenom u dětí, ale též u dospělých).

Až vás přepadne to pokušení a už už budete žákovi slibovat, že jeho tajemství zůstane jen mezi vámi dvěma, zkuste

si představit, jak vám tentýž žák o pár dnů později říká věty typu „A proč jste mi to slibovala, když víte, že to nemůžete splnit?“, resp. „Zneužil jste mé důvěry, abyste získal informace, a pak jste mě zradil. Už nikdy nikomu nic neřeknu, dospělí jen lžou, není na vás spoleh“.

III. Učitel vysvětlí, proč toto nemůže splnit, a začne vyjednávat o tom, co pro žáka naopak udělat může.

Učitel by si měl dát tu práci a jasně žákovi vysvětlit, že existují skutečnosti, o kterých mlčet nemůže, resp. když o nich bude mlčet, poruší zákon. A že zákony platí jak pro žáky, tak pro učitele. Ačkoliv toto může některým z vás připadat banální nebo nepodstatné, spousta žáků žijí v představě, že dospělí nemusejí dodržovat skoro nic. Kdo jiný než učitel by jim měl ukazovat, že skutečnost je jiná než jejich představy.

Žák si též zaslouží vědět, proč je zákon takto napsán. A zde se již učitel může odvolat na žakovu prožívanou zkušenost, i když ještě neví, o co konkrétně se jedná. Nicméně, lze předpokládat, že žák přichází s nějakou potíží, kterou se jemu samotnému nedaří vyřešit, a potřebuje pomoci. A pokud ta potíž je tak velká, že nelze očekávat, že bude vyřešena jen s pomocí učitele (což např. sexuální zneužívání nepochybně je), je nutné informace sdílet dál a povolat další pomoc.

Co však pro žáka udělat lze i v této fázi, je ptát se ho, čeho se bojí, pokud by informace byla sdílena dál. A obvykle jsou to velmi rozumné důvody – žáci se obvykle bojí nekontrolovaného sdílení informací. V takovém případě je možné nabídnout, že žák bude vždy informován o tom, komu a kolik jeho učitel sdělil. A mělo by být samozřejmostí, že žakovu sdělení bude drženo v co největší diskrétnosti, tj. budou o něm vědět jen ti, kteří o něm být informováni musejí.

Daleko obtížnější situace nastane, když se žák obává, co se stane, až se někteří lidé dozvědí, že některé informace sdílel (typicky se toto děje např. u fyzických trestů v rodině,

¹ Někdy se mluví o tzv. zakletí učitele (pokud informaci prozradí, dopadne na něj „kletba“ toho, komu „přísahal“, že informaci nevyzradí).

kdy se žák oprávněně obává, že až se rodiče dozvědí, že ve škole vědí, že je doma bit, dostane další a větší výprask).

V takovýchto případech by jednotlivý učitel neměl zůstat sám – a my radíme, aby se obrátil na své školní poradenské pracoviště, event. na vedení školy (a linka 116 000 je mu k dispozici též) a s nimi projednal, kdo zůstane s žákem, než se situace vyřeší, a kdo co komu bude oznamovat.

Z naší zkušenosti plyne, že většina žáků chápe, že je nutné aktivně jednat. A mnoho žáků se se svými potížemi svěří po takovém vysvětlení a netrvá na původní podmínce uchování tajemství.

III. a) Pokud žák souhlasí, první past je překonána a lze se pustit do řešení potíže.

III. b) Pokud žák nesouhlasí, pedagog by měl pokračovat v dialogu se žákem.

A to de facto do té doby, než žák se sdílením souhlasí nebo dokud nebyly všechny obavy žáka zodpovězeny a on už dále mluvit nechce. *Existují žáci, kteří si chtějí své učitelé „prověřit“, tj. zjistit, jak budou reagovat. A když se setkají s rovným přístupem (tj. učitel neslibuje, co nemůže splnit; žák*

je vyslechnut a jeho obavy brány v potaz), svěří se v blízkém budoucnu. To není žádná ostuda, žádné selhání učitele. To se může stát, někteří žáci si reakci vyučujícího potřebují vyzkoušet.

Ani za těchto okolností ovšem učitel nemusí zůstat sám a může tuto zkušenost sdílet podobně jako v bodu II. A někdy toto sdílení se školským poradenským pracovištěm může být ku prospěchu věci – víc hlav víc ví, víc očí víc vidí a některá tajemství žáků lze při dobrém pozorování odhalit i bez jejich vyslovení (např. alkoholismus v rodině, fyzické tresty, sebepoškozování).

Zkušenost z linky 116 000 nás učí, že několik z vás zvolí „alternativní“ bod II., tj. žákovi slíbí, že nic nikomu neřekne, a až ex post zjistí, že tohle si přece nemůže nechat pro sebe. V takovém případě se nám jeví jako nejčistší řešení omluvit se žákovi a vysvětlit, proč dané slovo nelze dodržet a s poněkud pošramocenou důvěrou se pustit do bodu III. a). Tato aktivita je však již náročnější na komunikační zdatnost a je dobré se v takových případech obrátit o radu na kolegy ze školního poradenského pracoviště. A pokud vyhodnotíte, že toto nemůžete sdílet uvnitř školy, je tu linka 116 000.

Mgr. Jarmila Kubáňková, Ph.D., metodička služeb 116 000 a 116 123, statutární zástupkyně Cesta z krize, z. ú.

Hledáte zaměstnance?

Hledáte práci?

www.edujob.cz

